سال پیش رو، سال رونق صنعت گردشگری است

پانزدهمین نمایشگاه بین‌المللی گردشگری و سی‌وپنجمین نمایشگاه ملی صنایع‌دستی تهران از شنبه این هفته افتتاح شد و چشم انتظار هنردوستان و علاقه‌مندان به سفر و گردشگری است. صنعت گردشگری نوپای ایران هنوز جان نگرفته بود که با شیوع کرونا از حرکت و رمق ایستاد. حالا گویا قرار است با توانی مضاعف شروع به فعالیت کند. این را محمدرضا دشتی‌اردکانی، رئیس فراکسیون گردشگری مجلس در مراسم افتتاحیه نمایشگاه گفت و افزود: شاید بتوانیم سالی را که در پیش داریم سال رونق صنعت گردشگری بنامیم، چراکه با مهار نسبی ویروس کرونا، صنعت گردشگری هم می‌تواند در مسیر رشد قرار گیرد. دشتی‌اردکانی گفت: جایگاه گردشگری در ایران با وجود ظرفیت‌های طبیعی موجود از ایده‌آل‌ها فاصله بسیاری دارد و این شروع مجدد بعد از کرونا بهانه خوبی است که طرح نویی دراندازیم و با برنامه‌ریزی صحیح جهتگیری دولت در این حوزه تغییر یابد.

تکمیلی

قهستان
پایتخت خراسانی اسماعیلیان

رجبعلی‌لباف‌خانیکی
باستان‌شناس

اسماعیلیه از بدو ورود به جهان اسلام در تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مسلمانان بسیار تاثیرگذار بوده و همین موضوع در بین مورخان موجب دو قطبی‌شدن بدخواهان و هواداران آن فرقه شده است. حسن صباح به مثابه نقطه‌عطف تاریخ اسماعیلیه محسوب می‌شود؛ زیرا شخصیت شگفت‌انگیز، زندگی اسرارآمیز و زاهدمنشانه او که اصول عقاید اسماعیلیه را متحول کرد، موجب شد همه توجهات به او و پایگاه اصلی‌اش قلعه الموت معطوف شود. سال ۲۹۸ ه.ق سامانیان به حکومت صفاریان در قهستان خاتمه دادند و حاکمیت بر آن منطقه را به سیمجوریان واگذاشتند. در آن دوران حضور نزاریان اسماعیلی در قهستان چنان گسترش یافت که ابوسهل منور آخرین حاکم سیمجوری با قیام اسماعیلیان مواجه شد. حسن صباح پس از استقرار در الموت و تحکیم مواضع خود، دایره نفوذش را در سراسر نواحی همجوار گسترش داد. در سال ۴۸۴ قمری داعی حسین قائنی از طرف حسن صباح مأموریت یافت که به زادگاهش قهستان رفته و به تبلیغ بپردازد. مردم ورود حسین قائنی را مغتنم شمردند و توده مردم با اسماعیلیان متحد شدند. پس از آن و به سرعت طبس، قاین، خور، خوسف، تون، طبس مسینا و اطراف آن به تصرف اسماعیلیان درآمد و داعیان و فداییان اسماعیلی بر فراز کوه‌های مشرف بر شهرها، آبادی‌ها و راه‌های ارتباطی قاین، طبس، خوسف، نهبندان، طبس مسینا، گناباد، فردوس و ترشیز قلعه‌ها برآوردند و در آنها به تک و پاتک پرداختند. در این بین قلعه مرکزی حسن صباح یا قلعه مؤمن‌آباد معروف به قلعه کل حسن صباح، مرکز اصلی قیام و دعوت اسماعیلیان قهستان شد و البته به نوعی پایتخت اسماعیلیان در بیرجند.

نگاهی به قلعه‌های تاریخی برجای مانده از اسماعیلیان در جنوب خراسان بزرگ

شعبه شرقی الموت

رضا سلیمان نوری
ایران

قهستان که نام کهن بخش بزرگی از جنوب خراسان است در صدر اسلام به عنوان دروازه خراسان و خزانه کرمان شناخته می‌شده است. این منطقه که در سالیان کهن محل تلاقی سرزمین‌های تحت کنترل دو خاندان بزرگ پارتی یعنی خاندان اشک به عنوان خاندان سلطنتی سلسله اشکانی و خاندان سورن به عنوان خاندان سپهسالاری در این سلسله بوده، در سال‌های پس از ورود اسلام به ایران به دلیل قرار گرفتن بر سر راه تجاری جنوب‌شرق به شمال‌شرق و مرکز ایران همواره مورد توجه حکام وقت بوده است. البته طی حدود ۱۴۰۰ سال گذشته، قهستان دو دوره شکوفایی ویژه را پشت سر گذاشته است. دوره نخست مصادف با قرون ۴ تا ۸ هجری قمری یعنی دوره فعالیت فرقه اسماعیلیه در ایران بوده که به گواه تاریخدانان مختلف قهستان در این دوره تبدیل به دومین مرکز اسماعیلیان نزاری در ایران زمین پس از منطقه الموت قزوین شده بود. دوره دوم شکوفایی قهستان هم در انتهای قرن گذشته و ابتدای قرن معاصر یعنی هنگام حکومت خاندان شوکت‌الملک بر این خطه بوده است؛ دورانی که بیرجند - مرکز وقت این خطه - پیش از تهران دارای آب لوله‌کشی شد. از این دوران آثار بسیاری در شهر باقی مانده و حتی یکی از آنها یعنی باغ اکبریه ثبت جهانی شده است، اما قلاع باقیمانده از نخستین دوره شکوفایی قهستان متاسفانه آن گونه که باید و شاید مورد توجه قرار نگرفته و حتی برای بسیاری از اهل فن هم ناشناخته است. در این گزارش ما به معرفی این قلعه‌های ناشناخته اما مهم تاریخی پرداخته و در این مسیر از رهنمودهای رجبعلی لباف خانیکی، باستان‌شناس پرسابقه و مدیرکل سابق میراث فرهنگی خراسان بهره برده‌ایم.

مهم‌ترین رویدادی که در قلعه مؤمن‌آباد رخ داد برگزاری مراسم قیامه‌القیامه بود؛ آیینی که بر شهرت قلعه مؤمن‌آباد افزود و موجب شد که نامش بارها در تاریخ ثبت شده و آن قلعه به عنوان اصلی‌ترین پایگاه اسماعیلیه در شرق جهان اسلام مطرح شود

مومن‌آباد؛ قلعه‌ای سه‌پاره

رشته‌کوه مؤمن‌آباد در شرق شهرستان بیرجند از شمال‌غرب به جنوب شرق کشیده شده و مشتمل بر ارتفاعات جوزان، کوه‌کنده‌ای، آره‌کوه، قلعه حسن صباح، تیغ سیاه، خلیل‌آباد و نصرآباد است. قلعه حسن صباح مومن آباد، مهم‌ترین قلعه اسماعیلی قهستان بوده و مرکز اصلی نزاریان و اقامتگاه رهبر اسماعیلیان در آن رشته کوه قرار داشت. مهم‌ترین رویدادی که در قلعه مؤمن‌آباد رخ داد برگزاری مراسم قیامه‌القیامه بود؛ آیینی که در الموت هم برگزار شده بود. آن رخداد بر شهرت قلعه مؤمن‌آباد افزود و موجب شد که نامش بارها در تاریخ ثبت شده و آن قلعه به عنوان اصلی‌ترین پایگاه اسماعیلیه در شرق جهان اسلام مطرح شود.

قلعه مؤمن‌آباد که سال ۸۲ در فهرست آثار تاریخی ثبت شده، در فاصله حدود ۴۰۰ متری روستای نصرآباد و بر فراز کوه حسن صباح واقع شده و دروازه اصلی آن از میانه دو برج در جبهه جنوب غربی و مشرف بر روستای نصرآباد است. این قلعه که بر پهنه‌ای نعل اسبی شکل به طول حدود ۱۰۰۰ متر و عرض حدود ۵۰ تا ۱۰۰ متر گسترده شده، مشتمل بر برج و باروی سنگی و مستحکم بوده که در برخی نواحی آن هنوز دیوارهایی به ارتفاع ۵ تا ۱۰ متر باقی مانده است. قلعه مؤمن‌آباد مشتمل بر سه بخش به هم پیوسته است. شرقی‌ترین بخش قلعه به کل حسن معروف است. این بخش که وسیع‌ترین و کم‌ارتفاع‌ترین قسمت قلعه است، به پرتگاه‌ها محدود و کاملا ویران شده و در میان خرابه‌ها سه مخزن آب قابل تشخیص است و بر سطح منطقه قطعات متعدد آجر و سفال مشاهده می‌شود. کل دختر غربی‌ترین بخش قلعه را شامل می‌شود و از نظر وسعت کوچک‌تر و ارتفاع آن بیشتر است. در بالاترین سطح این بخش حوض انبار بزرگی قابل تشخیص بوده که بخش عمده فضای داخلی آن از آوار دیوارها پر شده است. بخش میانی یا ارگ مجموعه متراکمی از فضاهای معماری شامل اتاق‌ها، برج‌ها و حوض انبارها یا مخازن آب است. در میانه این بخش یک بنای بزرگ دو طبقه قرار داشته و اتاق‌ها با پلان مستطیل و منظم با پوشش هلالی و جناغی، بعضا با دیوار آجری ساخته شده‌اند. در همین بخش برخی دیوارها را با کاهگل اندود کرده‌اند. وجود یک حیاط چهار ایوانی با چهار برج در چهار گوشه و نوع و کیفیت مصالح و ساختار معماری حاکی از این است که بخش حاکم‌نشین قلعه مؤمن‌آباد این قسمت بوده و پراکندگی آجرهای تراش و قالب‌زده منقوش، سفال‌های مرغوب منقوش و زرین‌فام و قطعات گچبری نشان‌دهنده این واقعیت است که ارگ از جایگاه والا و مهمی برخوردار بوده است.

بقایای قلعه مؤمن‌آباد، مقر یاران حسن صباح در جنوب خراسان

در بخش میانی یا ارگ، معبری دو بخش کل حسن و قلعه‌دختر را به هم مرتبط می‌کرده است. فضاهای متنوع معماری و دستکندها در این قلعه زیاد است. علاوه بر تالارها، اتاق‌ها، ایوان‌ها و مخازن آب در ابعاد گوناگون آثار و نشانه تونل‌ها و کانال‌ها یا راه‌های مخفی نیز در قلعه وجود دارد که شاید مثل روزن‌ها و تیرکش دیوارها جنبه دفاعی داشته‌اند. در پیرامون قلعه نیز بقایای معماری متعددی از جمله آسیاب، گورستان، زندان و کانال آبرسانی وجود دارد.

دُرُه؛ قلعه‌ای بر سر دوراهی

در انتهای جنوب شرقی کوهستان مؤمن‌آباد بیرجند بنای دیگری از دوران حکومت اسماعیلیان در این منطقه به نام قلعه دره قرار دارد که احتمال دارد وجه تسمیه دُرُه به دلیل قرار گرفتن آن روستا بر سر راه سیستان و کرمان باشد که لابد به گمان ایشان تلفظ اولیه آن دُرَه بوده است، زیرا راه در این منطقه به دو رشته تقسیم می‌شود؛ یک راه پس از عبور از طبس مسینا به شرق ادامه یافته، به هرات می‌رود و رشته دیگر به طرف غرب رفته و پس از عبور از سربیشه و بیرجند به طبس گیلکی می‌رسیده و در آنجا به شاهراه اصفهان - خراسان می‌پیوسته است. دُرُه در سال ۴۸۴ هجری قمری به تصرف اسماعیلیان درآمد و آنها با محکم‌کردن حصار آن توانستند بیش از شش ماه در مقابل سلجوقیان مقاومت کنند و با مرگ ملکشاه از مخمصه رهایی یابند. البته در محدوده روستای دُرُه، سه قلعه قدیمی به نام‌های قلعه دُرُه، قلعه مسلمانان و قلعه کافران شناسایی شده که هر یک به لحاظ ساختار و کارکرد از ویژگی‌های خاصی برخوردار است. این قلعه با وسعت حدود ۱۴۰ متر مربع در شمال روستای دره و مشرف بر آن در ارتفاع حدود ۱۵۰ متری و بر دامنه‌ای با شیب تند ساخته شده است. برگرد آن دیوار به نسبت ضخیمی از سنگ با ملات گل و گچ کشیده شده و ورودی قلعه که سالم‌تر باقی مانده، از سمت غربی به درون راه می‌یابد و در انتهای شمالی آن که مرتفع‌تر است، بقایای برج مدوری مشاهده می‌شود. انباشت توده‌های سنگ در درون قلعه نشانه وجود فضاهای معماری در این قلعه است، اما وسعت محدود و ساختار آن متناسب با توصیف قلعه معروف دره نیست و پراکندگی تعداد کمی سفال دوران معاصر در قلعه، احتمالا آن را در شمار قلعه‌های دفاعی دوران متأخر قرار می‌دهد، کما این که یکی از سالمندان آن را قلعه‌ای دفاعی در مقابل تهاجم ترکمن‌ها دانسته و اظهار کرده که قلعه تا حدود ۷۰ سال پیش سالم بوده است.

قلعه‌های دوقلوی مسلمانان و کافران

در سمت جنوب شرقی روستای دُرُه و شمال شرق روستای گُرسک رشته کوهی معروف به شیخ عبدا... قرار دارد. به فاصله حدود یک کیلومتری شرق و شمال شرق روستای کوچک و متروک گرسک منطقه باستانی وسیعی به نام قلعه کوه گُرسک دُرُه بر انتهای یک دره‌واره گسترده شده و ظاهرا به دلیل تخریب و انهدام دیوارها در هیات دو قلعه معروف به قلعه مسلمانان و قلعه کافران باقی مانده است. قلعه مسلمانان بر فراز قله صخره‌ای معروف به قوچو(قوچ‌ها) با سنگ لاشه و ملات گل و گچ بنیان گرفته و آنچه از آن برجای مانده، بقایای برج، بارو، پنج مخزن آب، کوره آجرپزی، ورودی اصلی بر ضلع جنوبی و ورودی دیگری بر ضلع شرقی است. در ابتدای ورودی شرقی غاری به طول حدود هفت متر و عرض حدود سه متر درون صخره با دو ورودی ایجاد و راه دسترسی به قلعه بر شیب جنوبی در برخی نقاط با تراش سنگ‌ها تجهیز شده است. در بخش شمالی یک راهرو در امتداد شمال به جنوب با اتاق‌هایی در طرفین، حوض انبار و یک تالار ستون‌دار قابل تشخیص است. شمالی‌ترین بخش قلعه مربع‌شکل و کم وسعت است و بر چهار گوشه آن چهار برج ساخته شده است. در این بخش نیز سازه‌های دفاعی و مخازن آب در ابعاد گوناگون ساخته شده است. در بخش شمالی معماری از تراکم و نظم و نسق بیشتری برخوردار بوده و در شکل‌گیری برخی دیوارها از آجر نیز استفاده شده است. قلعه کافران بر فراز کوهی موسوم به کافران در فاصله حدود یک کیلومتری شمال روستای کوچک گُرسک در فاصله حدود پنج کیلومتری شرق طبس مسینا و جنوب شرق روستای دُرُه واقع شده است. بخش‌های مختلف این قلعه نسبت به وضعیت طبیعی کوه در سطوح متفاوت قرار گرفته و حتی دیوارها از وضعیت طبیعی کوه تبعیت کرده است. وسعت قلعه کافران از قلعه مسلمانان بیشتر اما تراکم سازه‌های معماری آن کمتر است. مصالح ساختمانی این قلعه مانند دیگر قلعه‌های اسماعیلیه سنگ‌های لاشه با ملات گل و گچ است. مهم‌ترین بخش قلعه دروازه ورودی و حصار دفاعی ایجاد شده در مسیر منتهی به قلعه در سمت شرق بوده که از باقی قسمت‌ها آسیب کمتری دیده است. برگرد قلعه، حصاری بلند با برج‌ها، گوشه و زوایایی به تبعیت از بافت و چگونگی بستر دیوارها بوده که بخش عمده آنها تخریب شده است. در مجاورت حصار فضاهای معماری متعددی وجود داشته که به کلی منهدم شده و در حال حاضر جز توده‌هایی سنگ از آها اثری برجای نمانده است. بر دو طرف دروازه شرقی قلعه، بخشی از حصار به ضخامت حدود ۷۰ سانتیمتر و ارتفاع چهار متر باقی مانده که می‌تواند نمونه‌ای از ساختار دیوارهای قلعه باشد. در این قلعه بر خلاف قلعه مسلمانان سازه‌های دفاعی به نسبت کم و بیشتر گویا اقامتی بوده‌اند. احتمالا بر بلندای دیوارها، کنگره‌ها و بر فراز برج‌ها روزنه‌های دید و مزغل‌ها تعبیه شده که در جبهه شمالی معدودی برجای مانده است. در همان منطقه آثار و نشانه‌هایی از مرمت دیوارها مشاهده می‌شود. فاصله این قلعه تا قلعه مسلمانان که در سمت شرقی آن واقع شده، حدود یک کیلومتر است. ساختار کلی قلعه کافران به لحاظ شکل‌گیری حصار، دروازه، برج‌ها، مخازن ذخیره آب و نیز مصالح ساختمانی مانند قلعه‌های اسماعیلیه و به خصوص قلعه مسلمانان است. اگرچه فضای سالم معماری در آن باقی نمانده که در تاریخ‌گذاری کمک کند، اما وجود قطعات سفال ساده و لعابدار مربوط به قرون پنجم و ششم قمری حاکی از آن است که قلعه کافران نیز مانند قلعه مسلمانان به اسماعیلیه قهستان تعلق داشته است. دو قلعه نزدیک روستای گُرسک اگر چه در حال حاضر دو قلعه قلمداد می‌شوند، اما بعید نیست که در عصر اسماعیلیان لازم و ملزوم یکدیگر بوده و با دو نوع کاربری متفاوت بر روی هم قلعه دُرُه نامیده می‌شده‌اند، به این معنی که قلعه مسلمانان که دارای استحکامات خاص دفاعی بوده به عنوان محل استقرار و خاستگاه تهاجمات فداییان اسماعیلی بوده و قلعه کافران در نزدیکی آن که از وسعت زیادتر و فضاهای اقامتی کم‌دوام‌تر برخوردار بوده، احتمالا محل استقرار خانواده‌ها و غیرنظامیان بوده است.

بقایای قلعه مؤمن‌آباد

طراح: بیژن گورانی

جدول شماره ۶۱۳۱
جدول عادی

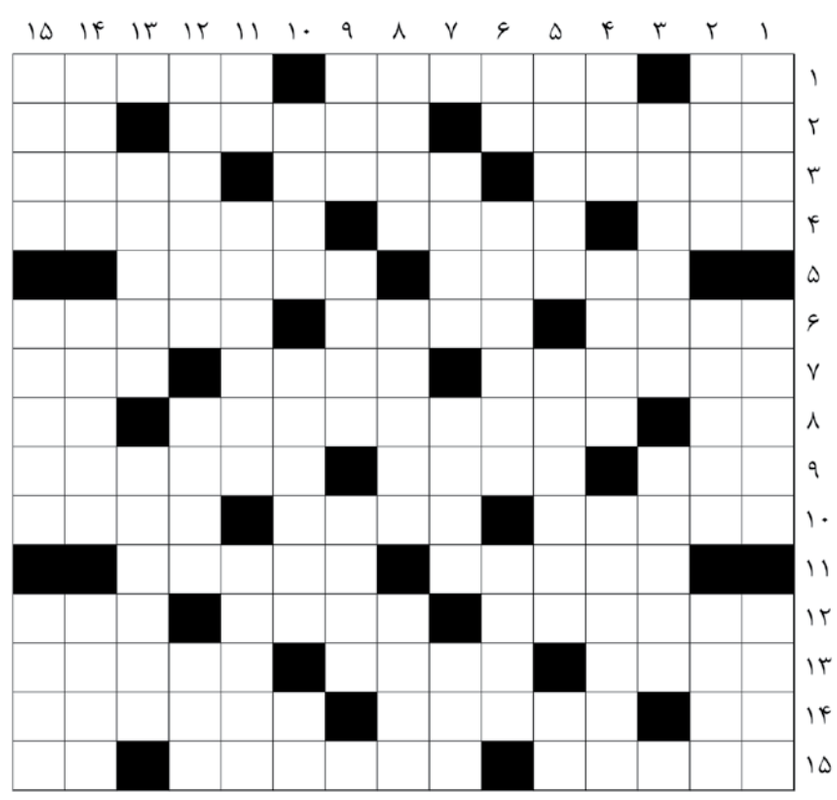

افقی: ۱) باران اندک - غذایی از مرغ آغشته به آرد سوخاری - خوگرفته به چیزی ۲) نخ خیاطی که به دور لوله کاغذی پیچیده شده است - به کار بستن - نت چهارم ۳) تخت پادشاهی - گذرگاه - تشکر فرانسوی ۴) از اقوام آریایی - رخوت - ریشه بسیاری از ناهنجاری‌های اجتماعی است ۵) از پیامبران بنی اسرائیل - پیامبر خوش صدا ۶) کجاوه - گرامی - اسب تندرو ۷) از متعلقات اسلحه که برای جنگ تن به تن استفاده می‌شود - خودروی باربری کوچک - پرستار ۸) داخل - کارگردان فیلم آتابای - پیش‌درآمد آشغال ۹) تربیت صحیح - آشوب - هراس‌انگیز ۱۰) جاری شدن مایع - ماهیت ذاتی - خداوندی ۱۱) هدف‌ها - پرطرفدارترین نام دخترانه ایرانی ۱۲) ضلالت - نوعی طرح لباس زنانه - شبانگاه ۱۳) آدم ماشینی - والا - خوراکی برای چارپایان اهلی ۱۴) میوه - راه باریک و سرپوشیده - میانه روی ۱۵) گردهمایی - شاه پیشدادی - قیمت بازاری.

عمودی: ۱) طراح - وضع موجود - برای رضای خدا موش نمی‌گیرد ۲) سخن شمرده - مدخل - سخت و شدید ۳) حرکت دورانی - زادگاه بوعلی سینا ۴) حفره‌هایی که زنبور عسل از موم می‌سازد - کندن علف‌های هرز - معامله پاپاپای ۵) خوراکی از اسفناج - سزاوار - غذای رقیق ۶) نشانه مصدر جعلی - شهری در گیلان - امامان ۷) کنایه - گمگشته کنعان - لطیف ۸) کوشا - نمای ساختمان - گریه و زاری ۹) بازی - هلاک و نابودی - صاف و روشن ۱۰) خوردنی صبحانه - نیزار - H۱۱ من و شما - نوعی راه رفتن اسب - پیشتاز لشکر ۱۲) آلپ ایران - کبوتر دشتی - خطی در دایره ۱۳) گازی رادیواکتیو - رنجیده و آزرده ۱۴) کلاه پادشاهی - نشان دادن - پارچه باریکی که به لبه آستین دوخته می‌شود ۱۵) برادر مادر - آنچه از زمین بروید - دست‌آموز.

جدول ویژه

افقی: ۱) واحدی برای وزن معادل ۷۰۷ گرم - مستمری - اصطلاحی در شطرنج ۲) میوه‌ای هسته‌دار - تاوان - حرف پیروزی ۳) سانسور - آماسیدگی - ارتش قدیم ۴) چپاول - لغو کردن - هنگام ورود به جایی گفته می‌شود ۵) سرطان خون - شعر مدح و ستایش بزرگان ۶) یاری‌کننده - نمایشنامه‌ای از فدریکو گارسیا لورکا - موطلایی ۷) قند نیشکر - پسر مازندرانی - نارس ۸) تکرار حرفی - بازیگر مرد فیلم علمی تخیلی جاذبه - دویدن ۹) درنده جنگلی - گرامی - بالایی ۱۰) تنبل - شهری در فرانسه - آسان ۱۱) فرسوده و قراضه - آهنربا ۱۲) تابلوی نقاشی استاد حسین شیخ، آخرین شاگرد کمال‌الملک - علم و آگاهی - پشت‌سر ۱۳) خودروی باربری کوچک - شیرینی تبریز - بی‌شرمی ۱۴) رب‌النوع خورشید - کتاب مصور مانی - گلی زیبا ۱۵) سیمی با مقاومت الکتریکی زیاد در برخی وسایل برقی - ارابه - ترش و شیرین.

عمودی: ۱) پناهگاه - تئوری علمی اینشتین - فریاد شادی ۲) غذایی سنتی با برگ مو - از ملزومات بهداشت فردی - کننده کاری ۳) نوعی کاغذ نازک و مقاوم - آلبینیست ۴) معما - زیاده‌گو - از صور فلکی نیمکره جنوبی آسمان ۵) از پیامبران بنی اسرائیل - از کشورهای عضو بلوک شرق در دوران جنگ سرد - برهنه ۶) جهت - رمانی نوشته محمدرضا بایرامی - ظرفیت بر حسب تن ۷) دگرگونی - کتابچه موضوعی - فام ۸) گمراه کردن - سانترال - غیر از مورد قبلی ۹) مروارید ها - راغب - مقامی پایین‌تر از کشیش ۱۰) ششمین خلیفه عباسی - مجموعه داستانی نوشته امین فقیری - ضمیر سوم ۱۱) اصل هر چیز - نوعی پارچه پنبه‌ای - باز کردن ۱۲) دو سویه - باور - باتری ۱۳) برنج پوست‌نکنده - معادل فارسی امین ۱۴) تخمک - نوعی خواهر و برادر - بسیار مهربان ۱۵) صدر - ملال‌آور - سومین فرمانروای خوارزمشاهی.

حل جدول عادی شماره ۶۱۳۰

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	ق	ا	چ	■	س	و	ک	و	ا	ر	■	ا	ش	ب	ل
۲	پ	ن	ا	ه	ک	ی	ر	ی	■	ا	م	ب	و	ل	ی
۳	ی	ا	ه	و	■	د	ز	د	ی	■	و	ی	ر	و	س
۴	■	ر	ک	ا	ب	ی	■	ا	غ	و	ا	■	ب	ب	ه
۵	ب	ش	■	ز	ی	و	ر	■	م	ا	ل	د	ا	ر	■
۶	ز	ی	ر	ی	ن	■	ف	د	ا	ک	ا	ر	■	ی	ک
۷	ن	س	خ	■	ش	م	ا	ل	■	س	ت	ا	ر	■	ا
۸	ک	م	ا	ن	■	ی	ه	و	د	ی	■	چ	ا	ل	ب
۹	ا	■	چ	ر	ا	■	ا	ب	ل	ه	ل	■	و	ا	ی
۱۰	ه	ک	■	ا	ه	ن	ک	ر	ی	■	ت	ب	ی	ی	ن
۱۱	■	م	س	ت	ا	ج	ر	■	ت	ت	ا	ر	■	ت	ت
۱۲	غ	ب	ا	■	و	ی	ا	ر	■	ی	ک	ا	ی	ک	■
۱۳	ت	ا	ت	ا	ر	■	ز	ی	ر	ا	■	ب	ک	و	ب
۱۴	ا	ی	ن	ه	د	ق	■	س	ا	م	و	ر	ا	ی	ی
۱۵	ب	ا	م	■	ر	ا	ه	ز	ن	■	ی	ن	ن	ن	ر

حل جدول ویژه شماره ۶۱۳۰

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	ب	ر	م	■	ت	ک	ر	ا	ر	ی	■	س	ه	ا	م
۲	ا	غ	ت	ر	ا	ف	ا	ت	■	خ	س	ب	ی	د	ن
۳	س	د	ر	ی	■	ک	ی	و	ه	■	ر	و	ر	و	ک
۴	■	ا	و	ح	د	ی	■	د	ی	ا	ر	■	ب	ن	ر
۵	ف	م	■	ا	ب	ر	ص	■	و	ی	س	ی	د	ی	■
۶	ک	ر	و	ن	ا	■	ف	غ	ا	ل	ی	ت	■	س	س
۷	ر	و	ل	■	غ	ر	و	ب	■	غ	د	ی	ر	■	و
۸	ب	ز	ر	ک	■	ا	ت	ا	ل	ا	■	م	م	ر	ز
۹	ک	■	م	و	ر	ه	■	س	ا	ر	س	■	ا	ی	ن
۱۰	ر	ک	■	پ	ی	د	ا	ی	ش	■	ن	ا	ن	و	ا
۱۱	■	ا	ن	ه	ز	ا	م	■	ه	ی	ا	ت	■	ب	ک
۱۲	ش	ت	ا	■	ب	ر	د	ه	■	ا	م	ر	ب	ر	■
۱۳	ک	ی	م	ر	ی	■	ن	ا	ظ	ر	■	ا	ی	ا	م
۱۴	ا	ر	ج	م	ن	د	■	م	ل	ک	ی	ب	س	و	ن
۱۵	ک	ا	و	ه	■	ق	و	ی	ی	ل	■	ت	و	ت	■